

I savjetnik i udžbenik

(Anđela Frančić, Lana Hudeček, Milica Mihaljević: *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2005., 363 str.)

Unatoč tomu što stoljećima stvaramo svoju književnost na svom hrvatskom jeziku, što nam se jezični standard diči znatnom starošću, na mnoga jezična i pravopisna pitanja nemamo jednoznačne ni jedinstvene odgovore. Još uvijek se pojavljuju pogreške, i u pisanju i u govoru, koje su posljedica nekih nepovoljnih prilika kroz koje je hrvatski jezik prolazio tijekom društvenih i političkih mijena. Neke su jezične nedoumice prouzročene odsućem čvrstih teorijskih osnova, neke pak nedostatkom spremnosti na kompromis. Svi se ti problemi izrazitije uočavaju na najosjetljivijem terenu – na terenu pouke, u sveučilišnoj nastavi i još izrazitije na nižim stupnjevima školovanja. No, nije sve jasno ni svima kojima je jezik struka, primjerice profesorima i nastavnicima, lektorima, prevoditeljima, novinarka... Stoga smo svjedoci prave poplave jezičnih priručnika savjetodavnoga tipa, ponovljenih i ispravljenih izdanja pravopisa, jezičnih savjeta u novinama, na radiju i sl.

Imajući sve to u vidu, ne čudi nas da su se tri autorice ove knjige u svojoj profesorskoj praksi, a ne manje i u znanstveničkoj, susrele s poteškoćama u tumačenju jezičnih pravila i rješenja, kao i sa svojevrsnim studentskim otporom prema usvajanju standardnojezične norme.

Kako se jezične pojave u svoj svojoj

kompleksnosti i kompliciranosti pokazu u času kad treba poučiti studenta ili stranca, tako se u istim situacijama otkrije i sva neujednačenost naših normativnih priručnika, ali i naslute neka rješenja.

Upravo su to temelji koji određuju okvire i sadržaj knjige koju prikazujemo.

U uvodnom poglavlju govori se uopće o jeziku kao komunikacijskom sustavu, posebno o hrvatskom jeziku, njegovim narječjima, mjesnim govorima i supstandardu, te konačno o odnosu narječja i standardnoga jezika.

Sljedeće poglavlje *Hrvatski standardni jezik* ukratko upoznaje čitatelja s putovima nastanka hrvatskoga standardnoga jezika, nabraja njegove značajke i u svezi s tim obavještava o osnovnim normativnim priručnicima.

Nakon što se upoznao s pojmom norme, čitatelj u poglavlju *Normativnost u hrvatskome jeziku* saznaje koje se jezične razine i kako normiraju. Taj veliki, središnji dio knjige, od 37. do 230. stranice, pokušava u zasebnim odjeljcima razriješiti normativne probleme u području pravopisa, fonologije, vrsta riječi, u tvorbi i sintaksi te konačno na razini leksika.

Svi naznačeni odjeljci koncipirani su na isti ili na sličan način: problem se postavlja, osvjetljavaju se i komentiraju rješenja i pravila u recentnim normativnim priručnicima i nudi se, prema mogućnostima, najbolje i najprihvatljivije rješenje.

Naravno, gdje je god to potrebno, dodaje se teoretsko obrazloženje, čitatelju se prezentiraju navodi iz literature, donose se oprimjerenja iz žanrovski različitih tekstova, a što je posebno vrijedno s praktičnoga stajališta, pojave i pravila prikazuju se u tabličnim pregledima s nazna-

kama što je pravilno i prihvatljivo, a što se ne uklapa u normu.

Izbor problema pokazuje da autorice imaju savršen uvid u ukupnu hrvatsku normativnu praksu i literaturu, da iza njih stoji golemo lektorsko i savjetničko iskustvo koje je nepogrešivo ocijenilo što se u hrvatskom jeziku u ovom trenutku detektira kao neriješeno ili nedosljedno riješeno. Upravo zbog toga u ovoj se knjizi nerijetko pojavljuju odgovori koje ćemo uzalud tražiti u pravopisima ili gramatikama, u jezičnim savjetnicima ili kakvim drugim "jezičnopoučnim" knjižicama. Najčešće se radi o pitanjima koja su u jezik ušla širenjem civilizacijskih obzora, s promijenjenim društvenim navikama te posebno s novim tehnologijama. Tako se s novim vremenom aktualizira problem deklinacije novih, pomalo pomodnih, osobnih imena tipa *Matea*, *Andrea*, pojavljuju se pitanje tvorbe naziva za računalnu tehnologiju, pitamo se kakva pravila vrijede za pisanje tekstova povezanih s novim načinom komuniciranja putem mobitela i interneta, često ne znamo kako treba prilagoditi anglizam ili kako ga zamijeniti hrvatskom riječju itd. Na takva i mnoga slična pitanja naći ćemo odgovor u ovoj knjizi, pa je ona u tom smislu nezaobilazna dopuna postojećim priručnicima.

Razumljivo, autorice čitatelje obavještavaju i o onom što se desetljećima pogrešno piše i govori, gdje razgovorni stil destabilizira normu, gdje sredstva javnoga priopćavanja stvaraju loše jezične navike i sl.

Jezik živi u izrazu svojih korisnika, pa se autorice upuštaju u analizu suodnosna norme i pojedinoga funkcionalnoga stila, čemu je posvećeno posebno, veoma op-

sežno poglavlje.

Nakon obavijesti o osnovnim odlikama pojedinoga stila razmatraju se jezični i pravopisni problemi tipični za njega, oprimjeruju se najčešće pogreške i pokazuje kako ih treba izbjegavati. Posebno su korisni modeli obrazaca i primjeri raznih podnesaka koji pripadaju administrativnom stilu (molbe, životopisi i sl.).

Novi načini komuniciranja diktiraju i nove oblike izražavanja u svim stilovima, pa se tako autorice prihvaćaju zadaće da čitatelje upute kako se pišu uručak ili recenzija, ali i kako treba korektno pisati podatke na posjetnicama.

Na koncu, slijedi popis literature, zatim kao tehnički dodatak objašnjenje kratica, popis izvora i kazalo.

Autorice su svoju knjigu u prvome redu namijenile studentima, a onda i nastavnicima kao pomoć u pripremi predavanja o kulturi hrvatskoga jezika.

Knjiga *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku* nastoji sveobuhvatno iznijeti pravopisne i jezične probleme, obrađuje ih po jedinstvenom modelu i pokušava ukloniti proturječna i nedosljedna rješenja. Oslobođena nepotrebnoga teoretiziranja, knjiga bi se mogla klasificirati kao vrsta jezičnoga savjetnika. Raščlamba problema daje joj obilježje sveučilišnoga udžbenika, a prodor u prostore jezične pragmatike, točnije raščlamba funkcioniranja jezika u stilovima kao konkretnim ostvarenjima pridaje joj neupitan atribut novoga načina gledanja na jezične i pravopisne probleme.

Marko Lukenda